

Compareixença Comissió de Justícia 27 d'octubre de 2023

Projecte de llei de memòria democràtica

Bon dia,

Cert que soc el responsable de MD de la DIBA però pel que fa a la llei opinaré com a expert que ha treballat els continguts d'aquesta llei en qualitat de membre de la JG del MD en representació d'aquest parlament, des de 2018, i com membre del Comitè de fosses de la GC en representació de la FMC, des de 2010

Crec que el sector de la Memòria democràtica està raonablement satisfet amb la presentació d'aquest projecte de llei. És un bon text per treballar, i més si es combina amb la proposició de llei de la mateixa temàtica i amb similars continguts que va registrar en aquesta cambra el GPS el juliol de 2021. És una bona cosa que la ponència treballi els dos textos al mateix temps. D'altra banda, malgrat que en 5 anys hem tingut 3 conselleres de justícia, i diversos esborranys de la llei, des del sector s'han pogut fer no poques aportacions a l'avantprojecte. Ara la por que té el sector és que no arribem a temps d'aprovar aquesta llei tant necessària dins la present legislatura. Per tant crec que és un prec unànim del sector si els demanem, diputats de la comissió de justícia, i especialment als de la ponència, que posin aviat en marxa els terminis per presentar els esmenes parcials i que agilitin els treballs i deliberacions per a que Catalunya tingui una llei pròpia de MD el 2024 quan abans millor.

Es evident que Catalunya ha perdut pistonada en aquesta matèria. Cert que amb la llei de 2007 que creava el Memorial democràtic, érem pioners a Espanya en tenir una institució específica i modèlica. Després vam tenir la llei de fosses de 2009 i la de reparació jurídica de 2017. Però no tenim una llei integral de memòria, com ja tenen moltes CCAA o el mateix estat. Ara, per fi, tenim la oportunitat de dotar Catalunya d'una llei integral que englobi i fusioni les lleis esmentades (si més no, les dues primeres), complementant-la amb nous continguts que fins ara no teníem amb les lleis anteriors, com

un banc genètic per identificar els cossos de les fosses, el tema dels bebès robats, la protecció dels espais de memòria, o un règim sancionador. Una llei integral que ha de complementar-se també amb la nova llei de MD aprovada a Espanya, que justament aquest mes compleix un any de vigència, i que la llei catalana haurà d'ampliar i maximitzar d'acord amb l'especificitat catalana.

Han passat 48 anys des de la mort del dictador i sabem que en polítiques de memòria i de reparació fem tard, molt tard. Sabem que aquella transició democràtica de la segona meitat dels 70, tant modèlica per alguns, va comportar l'oblit de les víctimes i dels represaliats antifranquistes i la impunitat dels victimaris. Hem perdut moltes esvelles, han desaparegut testimonis directes, s'ha malmès patrimoni, hem exhumat molt poques fosses i encara no tenim tots els noms. Però les administracions catalanes s'han posat les piles i tant la Generalitat com molts i molts ajuntaments, i també diputacions, han desplegat i estan desplegant polítiques públiques de memòria de gran qualitat. Aquest projecte de llei que vostès han d'esmenar i promulgar ha de representar un punt d'inflexió per potenciar aquestes polítiques per tot el territori, i sobretot, amb la cooperació i la complicitat dels ens locals.

Ja he dit que el projecte de llei es un bon text per treballar, però òbviament, es millorable i espero que mitjançant esmenes parcials es millorin els continguts. Jo voldria esmentar alguns aspectes en que crec que la llei ha de millorar.

1. Cal definir millor la governança i establir i delimitar les competències entre la DGMD i el MD. Cal evitar-ne la dualitat o la bicefàlia. La llei no concreta qui fa cada cosa i això pot debilitar encara més el MD. La DGMD ha d'establir els criteris general de les polítiques de MD de la Generalitat i continuar gestionant programes amb mes contingut jurídic, com el Mapa i el Pla de fosses, i el Cens de desapareguts. Però pel que fa a la resta de temes, cal atribuir-los al MD, si volem potenciar i blindar aquesta institució i si realment volem que esdevingui la gran institució memorial catalana, autònoma i amb personalitat jurídica pròpia. Cal atribuir per tant al MD: el Banc de la Memòria democràtica; el Cens de la simbologia franquista; el cens de víctimes; la Xarxa

d'Espais (això ja ho fa) i l'inventari i protecció dels espais de M. També totes les subvencions, incloses la dels espais. També hauria de gestionar un registre d'associacions que el projecte no contempla.

2. Cal establir per llei el nomenament del director del MD per concurs públic, no només per a garantir els principis de mèrit, capacitat, igualtat, transparència, publicitat, i lliure concurrència (com a qualsevol procés de selecció pública), sinó també per despolititzar i assegurar la total independència política de l'ens. No pot ser a que cada canvi de conseller, es canviï el director del MD. També hi ha hagut 3 direccions en 5 anys. El MD ha de ser independent de les legislatures polítiques. D'altra banda, la llei també hauria d'esmentar els dos consorcis liderats per la GC, el COMEBE i el MUME i establir també les seves direccions per concurs públic.
3. Cal que la llei estableixi la creació d'una oficina d'atenció i assessorament a les víctimes, com fa la llei estatal
4. La tipologia de víctimes es força ample i variada, però manca una referència específica als combatents de la guerrilla antifranquista.
5. Pel que fa als espais de MD, cal dotar la Xarxa d'Espais, composta per centres i llocs de titularitat municipal, de més responsabilitats i atribucions. D'altra banda, la llei estableix un sistema de protecció i de declaració dels espais que es solapa a la legislació de patrimoni cultural de Catalunya. Cal establir categories de protecció homologables a les que estableix patrimoni cultural. Val a dir que la llei de patrimoni cultural es de 1993 i és urgent que se'n aprovi una de nova. Sembla que Cultura ja hi està treballant, per tant seria bo que els dos departaments, Justícia i Cultura, treballessin en una proposta coordinada. D'altra banda, la tipificació en termes de protecció dels Paisatges de MD, i la creació del Mapa, es segurament excessiva i innecessària.
6. Pel que fa a les fosses, la llei atorga el monopoli de les exhumacions a la Generalitat. Crec que la llei hauria de permetre a ajuntaments i

universitats executar exhumacions, de forma directa, sempre que presentin un projecte amb solvència tècnica i científica i sigui autoritzat per la DGMD. També cal millorar l'encaix de l'apartat de fosses amb el que disposa la normativa arqueològica i la llei de patrimoni, i millorar el tractament dels objectes mobles localitzats a les fosses.

7. Finalment, volem palesar la poca sensibilitat de la llei cap al territori i el món local. En general, la llei reconeix molt poc l'important paper dels ajuntaments, en el preàmbul en l'articulat, i no compta amb ells en les diferents disposicions de la llei.

I això es tot, o en tot cas, el que m'han permès dels 10' que m'han assignat. Gràcies.

In voce vaig afegir dues idees més:

- *Les restriccions que teníem amb la llei de protecció de dades entenc que desapareixen amb la corresponent addicional de la nova llei estatal de MD de 2022, unes disposicions semblants a les que recull el projecte de llei català amb també una addicional*
- *La resignificació d'elements i de patrimoni edificat franquista, i la seva conservació, pot esdevenir un element eficient de reparació i de divulgació si som capaços de contextualitzar-lo i museïtzar-lo, explicant amb plafons lo execrable que fou el règim que el va erigir. Si eliminem del paisatge tot el patrimoni franquista, semblarà que no va existir.*

F. Xavier Menéndez i Pablo

Director del programa de memòria democràtica de la Diputació de Barcelona

Membre de la Junta de Govern del Memorial democràtic (Parlament), així com del seu consell de participació (FMC), i membre del Comitè de fosses de la Generalitat (FMC)